

## Yttrande över Produktivitetskommissionens betänkanden (SOU 2024:29, SOU 2025:96)

Katrineholms kommun har beretts möjlighet att yttra sig över Produktivitetskommissionens betänkanden Goda möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2024:29) och Fler möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2025:96). Kommunstyrelsen har vid sitt sammanträde den 28 januari 2026 beslutat att överlämna följande ställningstaganden och motiveringar.

### Ställningstaganden och motiveringar

Vad gäller offentlig upphandling *tillstyrker* Katrineholms kommun förslag att erfarenheter från tidigare leverantörsrelationer tillvaratas på ett systematiskt sätt genom att upphandlande organisationer bedömer och betygssätter leverantörers prestationer och att den informationen samlas in centralt (SOU 2025:95, 15.3.1). Kommunen *tillstyrker* även förslaget om att tröskeln bör höjas för leverantörer att få upphandlingar överprövade (SOU 2025:96, 15.3.5).

Kommissionens forskningsöversikt och analys gällande oavsedda effekter av administrationen i offentlig sektor i kapitel 14 (SOU 2025:96) innehåller värdefulla förslag. Dessvärre träffar inte föreslagna åtgärder kommuner och regioner. Det hade varit önskvärt om kommissionen hade föreslagit en samlad översyn av de administrativa krav på kommunerna – som kommissionen också uppmärksammar – som följer av speciallagstiftningen.

Vidare *tillstyrks* förslag om kommunsektorns finansiering genom införandet av en garantimodell (SOU 2025:96, 13.3.1). Modellen ska enligt kommissionen verka i tider av väsentliga förändringar i skatteunderlagsutvecklingen, genom att staten garanterar kommunsektorn en viss årlig skatteunderlagsutveckling. Om det aggregerade skatteunderlaget utvecklas svagare än en förutbestämd tillväxttakt ska staten tillskjuta statsbidrag motsvarande mellanskillnaden.

Inom området arbetsmarknad och kompetensförsörjning anser Katrineholm kommun att förslaget om att inrätta en ny nationell yrkesutbildning på gymnasial nivå med lägre studietakt och sänkta behörighetskrav är behäftat med flera brister (SOU 2025:95, 5.3.5). Katrineholms kommun *avstyrker* därför förslaget. Kommunen menar att risk finns att bristande likvärdighet uppstår mellan olika typer av yrkesutbildningar. Kommissionens bedömning att den nya utbildningen kommer att gynna den grupp elever som med dagens system riskerar att falla igenom eftersom de med förslaget skulle erbjudas en snabbare väg

till etablering på arbetsmarknaden, är tveksam. Vidare bör ämnet svenska åtminstone vara ett av de tre godkända betyg från grundskolan som krävs. Kommunen anser också att den resursmässiga och finansiella beredskapen för den nya yrkesutbildningen för hantering av en väntad diversifierad elevgrupp behöver säkras. Med den nya utbildningens betydligt lägre tröskel kommer huvudmannen att behöva skapa fler utbildningsplatser och det kommer handla om platser med dyra investeringskostnader. För detta bedömer Katrineholms kommun att behoven av statligt finansieringsstöd kommer att öka.

Katrineholms kommun *tillstyrker* förslaget om att möjliggöra kortare, mer intensiva och effektivare utbildningar för vissa yrkeskategorier genom att Myndigheten för yrkeshögskolan får bevilja stöd till utbildningar som i dagsläget helt eller delvis tillgodoses av universitet och högskolor (SOU 2025:96, 5.3.4). Kommunen stöder även kommissionens bedömning om behovet av en stärkt studie- och yrkesvägledning och att tillgängligheten till jämförbar information om utbildningskvalitet och prognoser över arbetsmarknadsutfall bör säkerställas (SOU 2025:96, 5.3.6). Adekvat studie- och yrkesvägledning för såväl unga som vuxna är enligt kommunen en kritisk faktor för att säkerställa god kompetensförsörjning och god matchning.

Vidare *tillstyrks* förslaget om stärkt arbetsmarknadsutbildning genom att dels utöka dess målgrupp, dels definiera målgruppen utifrån den arbetssökandes jobbchanser efter avslutad utbildning, snarare än tiden i arbetslöshet (SOU 2025:96, 5.3.10). Särskilt korta utbildningar med tydlig koppling till yrken som efterfrågas på arbetsmarknaden bedömer Katrineholms kommun är viktiga. Förslag som handlar om att på olika sätt stärka arbetsmarknadsutbildning bedömer kommunen ger goda förutsättningar att bli en värdefull insats för kommunen att vägleda individer med försörjningsstöd till.

Katrineholms kommun *tillstyrker* en ökad samordning mellan social omsorg och hälso- och sjukvård, där särskilt förbättrad informationsöverföring, samverkan vid utskrivningar och samordnad individuell planering är avgörande för att motverka dagens utmaningar med ansvarsglapp och bristande kontinuitet. Förslag om satsningar på digitalisering och utveckling av gemensamma system kan effektivisera administrationen, frigöra resurser till patientmöten och skapa bättre förutsättningar för en tillgänglig, jämlik och kvalitativ vård. Viktigt är dock att den digitala omställningen sker på ett sätt som inte exkluderar grupper med låg digital kompetens, eller personer med särskilda behov.

Kommunen *tillstyrker* kommissionens bedömning och förslag om att primärvårdens roll behöver stärkas och dess resursandel öka genom omfördelning inom vårdsystemet (SOU 2025:96, 17.3.1). Att patienter bör styras mot primärvård som första vårdnivå bedömer kommunen bidra till att vården kommer närmare invånaren och att tillgängligheten till enklare vårdinsatser ökar. Betoningen på samordning mellan huvudmän och vikten av samordnad individuell planering svarar väl mot dagens utmaningar med bristande kontinuitet för brukare. En stärkt primärvård kan även bidra till ett minskat behov av sjukhusbesök samt förbättrad kvalitet.

Kommissionen föreslår vidare att lagen om valfrihet (LOV) ska bli frivillig att använda som upphandlingsform för regionerna, på samma sätt som för kommunerna idag (SOU 2025:96, 17.3.2). Fördelarna är främst att regionerna ges ökad flexibilitet genom att kunna välja

andra upphandlingsformer, som t.ex. lagen om offentlig upphandling (LOU). En fördel med detta menar kommissionen är att regionerna ges större möjlighet att styra etableringen av privata vårdgivare, var vårdgivare etablerar sig, hur många etableringar som sker samt vilken vårdvolym som ska produceras. Kommissionen konstaterar att konkurrens och valfrihet inte behöver hämmas av en sådan förändring. Katrineholms kommun ser positivt på ökad flexibilitet och en mer lokalt anpassad vårdorganisation. Förändringen innebär en ökad centralisering, men den krävs för att regionen ska kunna planera vårdutbudet efter behov. Kommunen *tillstyrker* därför förslaget.

Kommissionen anför att bostadsmarknaden och byggsektorn karakteriseras av komplexitet, ett omfattande samspel mellan offentliga aktörer och företag, en detaljerad reglering med varierande tillämpning och ett betydande inslag av ett lokalt beslutsfattande (SOU 2024:29, kapitel 7). Bostadsutbudet utgörs av en befintlig bostadsstock och ett årligt tillskott av bostäder. Nybyggnation utgör ett litet årligt tillskott till bostadsstocken. Vid utgången av 2023 fanns det nästan 5,2 miljoner bostäder i Sverige. Samtidigt påbörjades byggnation motsvarande cirka 30 000 bostäder. Kommissionen föreslår att det ska vara möjligt att uppföra typgodkänt småhus bygglovsfritt på obebyggda småhustomter och kommuner ska här erbjuda konsultation och rådgivning samt ha möjlighet att ta ut en avgift för det (SOU 2024:29, 7.4.2, p. 4).

Katrineholms kommun bedömer att detta förslag kommer att ge ett relativt lågt tillskott av bostäder och medföra att regelverket för bygglov upplevs än mer otydligt om det ska vara tillåtet att uppföra vissa typer av småhus bygglovsfritt, samtidigt som andra betydligt mindre åtgärder, t.ex. garage eller plan, fortfarande kommer kräva bygglov. Kommunen *avstyrker* därför förslaget.

Typgodkännande i sig är dock positivt då det rimligtvis borde innebära att ritningsunderlag för bygglovsansökan och tekniska aspekter är godkända, vilket bör minska kostnaderna för byggherrar. Bygglovsavgiften för dessa hus bör därmed också bli lägre eftersom mycket redan har granskats innan.

Kommissionen vill att det kommunala planmonopolet utreds, och något som särskilt bör prövas är om beslutsfattandet av markanvändningen helt eller delvis bör flyttas över till regional och/eller statlig nivå för att öka tillgången på byggbar mark. Ett alternativ kan enligt kommissionen vara att staten ges möjlighet att kräva att kommuner detaljplanlägger och avsätter mark för bostadsbyggnation samt att fastighetsägare ges rätt att initiera detaljplanläggning eller ansöka om bygglov direkt hos myndighet, särskilt vid kommunala avslag (SOU 2024:29, 7.4.3).

Katrineholms kommun *avstyrker* kommissionens bedömning och förslag och menar att en flytt av beslutsnivån snarare kan få motsatt effekt samt öka avståndet mellan beslutsfattare och byggaktörer, som i regel för en landsbygdskommun utgörs av lokala byggherrar. En kommun har bäst kunskap om lokala förutsättningar och löpande kontakt med byggbolag, såväl lokala som nationella. Den problembild som målas upp och som utmynnar i ett förslag om att utreda behovet av förändrad ansvarsstruktur är möjligen gällande för storstadskommuner.

Kommissionen anför att det finns tydliga indikationer på att kommunernas arbete med framför allt detaljplaner kommit att ta allt längre tid. Det finns även indikationer på att en kultur har etablerats inom offentlig sektor där besluten tillåts att ta lång tid, i syfte att säkerställa välavvägda beslut. Produktivitetskommissionens bedömning är att ledtiderna är ett resultat av ett komplext och svårtillämpbart regelverk i kombination med en offentlig sektor som har effektivitets- och samordningsproblem. Den offentliga sektorns behov och önskemål att genomföra omfattande utredningar inom ramen för planprocessen behöver vägas av mot ökade kostnader för företagen och samhällsekonomiska kostnader av en försenad och fördyrad bostadsbyggnation (SOU 2024:29, Analys 7.2.1).

Katrineholms kommun instämmer i problematiken att långa planprocesser är hämmande för bostadsproduktionen. Den främsta anledningen till den ökade tidsåtgången, och kostnadsökningarna, bedöms dock bero på kraftigt ökade krav på diverse utredningar som har vuxit fram via praxis hos domstolarna. Vid 2000-talets början byggde detaljplanerna på få utredningar och varit mer inriktade på övergripande gestaltning och hur kommunen avsåg utveckla ett område. Idag ska betydligt mer utredas och i många fall projekteras i områden innan detaljplanerna är klara för antagande. Denna förskjutning har lett till att totalkostnaden för projekten har minskat, med innebörden att den initiala kostnaden är betydligt högre, vilket gör det svårt för små aktörer att stå för den risk förändringen har kommit att innebära. Ett sätt att korta ledtiden för detaljplaner kan vara att se över planprocessen och införa ett förenklat förfarande vid antagande av digitala detaljplaner, i vilka ändringar även kan göras för att göra detaljplanerna mer anpassade till nya förutsättningar.

Inom området klimat- och industripolitik (SOU 2025:96, kap. 8) presenterar kommissionen ett flertal förslag, utifrån inriktningen att en hög långsiktig produktivitet och tillväxt kräver en långsiktigt god förvaltning av naturresurser samt att svenska företags kanske främsta möjlighet att påverka klimatet ligger i att exportera varor och tjänster som producerats med fossilfri teknik. Katrineholms kommun hade gärna ta tagit del av hur kommissionen ser på den långsiktiga utvecklingen av svenska företag och vilka förändringar som krävs för att företagen ska nå uppsatta klimatmål samtidigt som företagen fortsätter att ha en god produktivitet.

Katrineholms kommun instämmer i bedömningen att stabila målsättningar och regelverk främjar hållbara klimatinvesteringar och att politisk enighet bör eftersträvas kring klimatpolitikens långsiktiga inriktning och grundläggande förutsättningar (SOU 2025:96, 8.3.1). Bedömningen är dock svår att förena med kommissionens förslag om att samtliga svenska nationella klimatmål ses över med inriktningen att harmoniera dem fullt ut med de EU-beslutade målen (SOU 2025:96, 8.3.4), som snarare enligt kommunen riskerar att leda till att svenska företag förlorar de konkurrensfördelar de har idag då de kan erbjuda mer miljövänliga och fossilfritt producerade varor än sina konkurrenter. De svenska miljömålen bör ses över, men inte med målet att linjera dem med EU:s klimat- och miljömål, utan i syfte att åstadkomma den styrning svenska företag behöver för att nå Sveriges klimatmål. Kommunen *avstyrker* därför kommissionens förslag om att samtliga svenska nationella klimatmål ses över med inriktningen att harmoniera dem fullt ut med de EU-beslutade målen.

Katrineholms kommun *tillstyrker* förslaget om att utreda jordbrukets utsläpp av klimatpåverkande ämnen (8.3.3) med tillägget att en omställningsplan för ett klimatneutralt jordbruk tas fram.

Kommissionen skriver att särskilda krav i offentlig upphandling sällan är en kostnadseffektiv åtgärd för minskade klimatutsläpp och att de därför inte bör göras obligatoriska (SOU 2025:96, 8.3.6). Katrineholms kommun anser att förslaget bör utredas vidare då offentliga upphandlingar står för en stor del av svensk klimatpåverkan. Upphandlingsmyndigheten förespråkar att kommuner ställer klimatkrav vid upphandlingar och menar att klimatkrav vid upphandlingar är nödvändiga för att uppfylla annan lagstiftning, exempelvis lag (2011:846) om miljökrav vid upphandling av bilar och vissa tjänster inom vägtransportområdet. Krav på att miljökrav ska ställas vid upphandlingar skulle ligga i linje med kommissionens förslag om långsiktiga stabila mål (8.3.1) som företag kan förhålla sig till och planera för att uppfylla.

Kommissionen bedömer att utgångspunkten för svensk industripolitik bör vara att inte subventionera enskilda företag eller branscher (SOU 2025:96, 8.3.7). Katrineholms kommun anser att analysen som ligger till grund för bedömningen är för grund för att kunna bedöma om riktade industripolitiska stöd kan minska i syfte att öka möjligheterna för företag att nå globala klimatmål.

Katrineholms kommun instämmer i stora delar av kommissionens övergripande analys om att en effektiv transportinfrastruktur är central för produktivitet och tillväxt. Flera av de föreslagna åtgärderna är dock inte tillräckligt precisa och behöver kompletteras för att fungera i praktisk tillämpning och regional kontext. Under förutsättning att följande påpekanden beaktas i regeringens fortsatta beredning *tillstyrker* Katrineholms kommun utredarens förslag (SOU 2024:29, 8.7.1–8.7.8).

Kommissionens probleminramning bedöms i huvudsak relevant och överensstämmer med Katrineholm kommuns erfarenheter av infrastrukturens betydelse för näringslivets etableringsmöjligheter, pendlingsmöjligheter och regional konkurrenskraft. Samtidigt saknas i utredningen mer utförliga resonemang om regionala och lokala behov, till exempel hur mindre orter och pendlingskommuner påverkas av nationella prioriteringar.

Kommissionen föreslår att planeringsprocesser ska förbättras för att säkerställa samhällsekonomiskt effektiva investeringar (8.7.1). Katrineholm kommun instämmer i att det behövs bättre analyser och kostnadskontroll, men vill betona att samhällsekonomiska kalkyler bör inkludera regionala effekter, såsom tillgänglighet för mindre orter och sociala dimensioner (arbetsmarknadsintegration, servicebehov). Därtill välkomnas ett förtydligande av hur samhällsekonomiska analyser ska beakta regionala och lokala effekter för kommuner utanför storstadsregioner.

Kommissionens förslag om en översyn av kalkylräntan i beslut om infrastruktur behöver kompletteras med riskvärdering och vikten av att belysa regionala skillnader och klimatmål

(t.ex. inklusive klimat- och miljövinster) (8.7.2). Förutsatt att denna komplettering görs *tillstyrker* kommunen förslaget, annars avstyrks det.

Kommissionen menar att det är viktigt för produktiviteten att transportsystemet är pålitligt och driftsäkert, och då bärande delar av systemet närmar sig eller har passerat sin tekniska livslängd framhåller kommissionen att underhåll av väg och järnväg behöver prioriteras (8.7.3). Katrineholms kommun *tillstyrker* kraftfullt både bedömning och förslag. Ett eftersatt underhåll ökar kostnader på sikt och försämrar driftssäkerhet. Det behöver säkerställas att underhållsinsatser fördelas utifrån objektiva, transparenta kriterier som tar hänsyn till trafiksäkerhet, regional utveckling och tillgänglighet för kommunens invånare och företag.

Förslaget om att tillsätta en utredning för att se över Trafikverkets och transportsektorns organisation, utvärdera sammanslagningen och överväga införande av institutionell konkurrens (8.7.4) bedömer Katrineholm kommun som angeläget och *tillstyrks* därmed. Utredningen bör dock kopplas till tydligare mål för regional tillväxt och kommunal medverkan i planering. Katrineholms kommun ser gärna att kommunal och regional planering allmänt integreras bättre med nationell infrastrukturplanering.

Kommissionen anför att Trafikverket brister i uppföljning och utvärdering av sina projekt, att detta har varit känt länge och måste åtgärdas för att bland annat säkerställa möjligheten till ansvarsutkrävande. De myndigheter som har ansvar för forskning och utvärdering inom området föreslås därför få i uppdrag att tillsammans med Trafikverket ta fram och implementera en struktur för vilken data som ska samlas in och göras tillgänglig för att kunna följa upp och utvärdera upphandlingar inom transportområdet. Katrineholms kommun *tillstyrker* förslaget med tillägget att bättre data och uppföljning kan ge mer ändamålsenliga beslut varför insamlingen behöver innefatta lokala data och dialog behöver föras med kommunala aktörer för att spegla verklighetstroga trafik- och resmönster.

Stina Svenberg  
Utredare